

ประเพณีทำบุญกลางบ้าน/ส่งข้าวส่งเทียน

ความเป็นมา

ประเพณีทำบุญกลางบ้านหรือประเพณีส่งข้าวส่งเทียน เป็นประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ ต้นนิยฐานจากคำบอกเล่าในการสืบค้นอายุมีมานานกว่า ๑๐๐ ปี มาแล้ว เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อ หากหมู่บ้านใดที่บรรพบุรุษเคยบุญกลางบ้าน แล้วคนรุ่นต่อมาไม่สืบทอดต่อ จะทำให้หมู่บ้านเกิดภัยพิบัติ โรคภัย คนในครอบครัวจะเจ็บไข้ แต่ถ้าทำเป็นประจำทุกปีหมู่บ้านก็เป็นสิริมงคลอยู่เย็นเป็นสุข ทำมาหากิน ค้าขาย หรือทำการใด ๆ ก็จะประสบผลสำเร็จ มีคติความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญกลางบ้านว่าเป็นการส่งเครื่องบรรณาการให้แก่บรรพบุรุษ นางไม้ เทพธิดาที่ปกปักรักษาหมู่บ้าน จะนำวัว เรือ เกวียน และกะบานซึ่งเป็นเครื่องส่งตามประเพณีไปวางไว้ที่ทางสามแพร่ง

ในอดีตการทำบุญกลางบ้านจะใช้ศาลากลางหมู่บ้านของชุมชนเป็นสถานที่ในการทำบุญ หรือทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกัน เป็นศูนย์รวมจิตใจ และศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของคนในหมู่บ้าน โดยมีผู้นำหมู่บ้านจะเป็นแกนนำในการทำกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนา อาทิ วันสำคัญต่าง ๆ หากหมู่บ้านใดไม่มีศาลากลางบ้านก็มักจะใช้ลานกว้างกลางหมู่บ้าน หรืออาจเป็นลานนวดข้าวที่อยู่กลางหมู่บ้านก็ได้ และมักใช้สถานที่นั้น ๆ เป็นสถานที่ทำบุญสืบทอดกันมา

เครื่องประกอบพิธีกรรม

๑. อาหารคาวหวาน สำหรับถวายพระภิกษุสงฆ์
๒. เรือจำลอง ทำด้วยกาบกล้วย
๓. เกวียนจำลอง ทำด้วยไม้ไผ่
๔. วัวจำลอง ทำด้วยไม้ไผ่
๕. กะบาน เป็นภาชนะรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทำด้วยกาบกล้วย
๖. ข้าวสารหรือข้าวเปลือก เกลือ พริก หอม กระเทียม ห่อกระดาษ จำนวน ๔ ห่อ สำหรับใส่เรือเกวียน วัว และกะบาน
๗. ผ้า หรือใบตอง ฉีกตามยาวเป็นเส้นเล็ก ๆ เท่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือน รวมถึงสัตว์เลี้ยงในบ้านทุกชนิด บางหมู่บ้านก็ใช้วิธีเขียนชื่อใส่ใบไม้
๘. น้ำมันต์
๙. ปูนแดง

ขั้นตอนการประกอบพิธี

๑. กำหนดวัน ช่วงเวลาทำบุญกลางบ้านมักจะทำประมาณเดือนสี่ หรือหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว และนำข้าวเข้ายุ้งฉางเรียบร้อยแล้ว หรือบางหมู่บ้านก็อาจทำประมาณเดือน ๗ แล้วแต่การสืบทอดต่อ ๆ กันมา

๒. รุ่งเช้าของวันทำบุญกลางบ้าน ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะนำปิ่นโตอาหารคาว หวานมารวมกันที่ศาลากลางบ้านพร้อมทั้งสิ่งของที่เตรียมมาใส่แว้ว เกวียน เรือ และกะบาน

๓. ผู้ที่รับผิดชอบทำแว้ว เกวียน เรือ และกะบาน ก็จะนำมาวางไว้ในบริเวณที่กำหนด

๔. ชาวบ้านที่มาถึงแล้วก็จะนำอาหารทุกชนิดในปิ่นโตที่นำมาถวายพระแบ่งใส่ลงในแว้ว เกวียน เรือ และกะบาน พร้อมใบตองฉีก และห่อข้าวสาร/ข้าวเปลือก เกลือ พริก หอม กระเทียม ที่เตรียมมา

๕. ร่วมกันถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์ไว้ จำนวน ๕ รูป หรือ ๗ รูป หรือ ๙ รูปก็ได้

๖. นำแว้ว เกวียน เรือ และกะบาน มาวางเรียงกันในบริเวณพิธีเพื่อให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนนำอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ตามความเชื่อใส่ลงไป ในแว้ว เรือ เกวียน และกะบาน ได้แก่

๖.๑ อาหารคาวหวานที่นำมาทำบุญ

๖.๒ ใบตองฉีกเป็นเส้นตามยาว จำนวนเท่ากับสมาชิกในครอบครัว รวมถึงสัตว์เลี้ยงในบ้านทั้งหมดทุกชนิด หรือเขียนชื่อลงในใบไม้ก็ได้

๖.๓ ห่อข้าวสาร เกลือ พริก หอม กระเทียม

๗. เมื่อพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์เสร็จ จะมีตัวแทนชาวบ้านแห้วว เกวียน เรือ และกะบานไปวางที่ทางสามแพร่งของหมู่บ้าน โดยขณะที่เดินแห้ววไปก็จะโห่สามลา และมีคนหนึ่งถือขันน้ำมนต์ที่ได้จากการประกอบพิธีสงฆ์ ประพรมไปตลอดทางจนถึงทางสามแพร่งของหมู่บ้านที่เคยนำแว้ว เกวียน เรือ และกะบานไปวางเป็นประจำทุกปี

๘. เมื่อกลับมาถึงบ้าน ทุกคนก็จะใช้ปูนแดงเขียนที่ประตูบ้าน หรือทางเข้าบ้านเป็นรูปกะลาสีตา เพื่อบอกให้เทพยดารับรู้ว่าเป็นบ้านที่ได้ทำบุญกลางบ้านแล้ว